

ingediend op **1045** (2021-2022) – Nr. 1
6 december 2021 (2021-2022)

Voorstel van resolutie

van Kurt De Loor, Björn Rzoska, Jos D'Haese en Conner Rousseau

over het behoud
van de Boelwerfkraan in Temse

TOELICHTING

In het Vlaamse regeerakkoord 2019-2024 (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 31/1) wordt aandacht besteed aan de rijke maritieme geschiedenis van Vlaanderen, en wordt in het bijzonder verwezen naar de scheepsbouwwerven uit de 19e eeuw. Vlaanderen zet terecht in op het behoud van dat onroerend erfgoed, want zoals Marcus Garvey al zei: "A people without the knowledge of their past history, origin and culture, is like a tree without roots."

In de rijke maritieme geschiedenis van Vlaanderen neemt ook de Boelwerf van Temse een belangrijke plaats in. De Boelwerf groeide in haar 165-jarige bestaan van een lokaal artisanaal eenmansbedrijf uit tot een werf met wereldfaam. De scheepswerf, gelegen aan de oevers van de Schelde op ongeveer twintig kilometer van Antwerpen, werd opgericht in Temse in 1829 door Bernard Boel (1798-1872). NV Scheepswerven Jos Boel & Zonen kreeg een internationaal karakter en behoorde tot de Europese top.

De Boelwerf werd wereldwijd bekend door haar Congoschepen, het hospitaalschip *Belgique*, haar grote zeeschepen, chemische, product- en ruwe-olietankers, vrachtschepen, bulkcarriers, koelschepen (Frubels), ferry's, fregatten, multipurposeschepen (COBO's) enzovoort. In het begin van de jaren 1970 werd op de Boelwerf het langste droogdok ter wereld gegraven. Daarin werd van 1976 tot 1978 de *Methania*, de tot dan toe grootste Ing-tanker ter wereld gebouwd. Later volgden nog talrijke technologische hoogstandjes, waaronder het boorplatform *Yatzy* en de ferry *Prins Filip*.

Door de internationale scheepsbouwcrisis in de jaren 1980 en grote concurrentie van voornamelijk Aziatische scheepsbouwwerven (Japan, Zuid-Korea), waar goedkoper geproduceerd werd, kwam de Boelwerf in de problemen. Via de Vlaamse overheidsholding *Gimvindus* kende de werf in 1993 nog een doorstart onder de naam *Boelwerf Vlaanderen*, maar in december 1996 viel definitief het doek over de onderneming. Het faillissement van *Boelwerf Vlaanderen* betekende meteen ook het einde van de scheepsbouw in Temse én in België.

De Boelwerf is niet alleen bekend om haar rijke maritieme verleden, maar ook om de hechte gemeenschap van scheepsbouwers die samenwerkten aan grootse, tot de verbeelding sprekende schepen, vaak in gevaarlijke omstandigheden. In die zin werd op de Boelwerf ook een belangrijk hoofdstuk geschreven in de sociale geschiedenis van Vlaanderen. De werknemers kwamen er op voor hun rechten in een gemeenschappelijk vakbondsfront. De aanklacht van de penibele werkomstandigheden van de eerste gastarbeiders uit Marokko en Turkije in de jaren 1960 werd een speerpunt voor de toenmalige syndicale delegatie en groeide uit tot een voorbeeld voor het zogenaamde strijdsyndicalisme in België. Die strijd werd in 1999 verfilmd door Jan Vromman onder de titel '*Zolang er Scheepsbouwers zingen*', een driedelige documentaire over de arbeiders en hun vakbond op de Boelwerf. Ook dat verhaal maakt deel uit van het Vlaamse culturele erfgoed.

De voormalige Boelwerfsite heeft ondertussen een nieuwe bestemming gekregen: ze werd ingericht tot de woon- en kmo-zone *De Zaat*. De straten en pleinen dragen weliswaar namen die aan de werf herinneren, maar de aanblik van de voormalige scheepswerf is voor altijd weggewist. De enige overgebleven torenkraan, de beschermde M22-torenkraan, is een stille getuige van een rijk verleden, een symbool voor de eens zo machtige zeescheepsbouw.

De rijzige torenkraan werd in 1956 gebouwd door de Nederlandse machinefabriek *Hensen* en is de laatste torenkraan van *Hensen* die in België is overgebleven. De kraan heeft een hijscapaciteit van 40 ton op 10 meter en 14 ton op 45 meter. De

hoogte onder de giek is maar liefst 48 meter. Daarmee is ze ook een van de hoogste landschapsbakens in Temse en de ruime omgeving.

Die laatste herinnering aan het roemrijke verleden van de site wordt nu in haar voortbestaan bedreigd. Na het faillissement van Boelwerf werd de kraan behouden als eerbetoon en monumentale belichaming van het scheepserfgoed, en meteen ook de meest zichtbare en tastbare herinnering aan het verleden. De kraan werd beschermd in 2004 en al snel werd de restauratie ervan in de beleidsplannen ingeschreven. De restauratie van het monument bleef echter uit en na jarenlang gebakkelei over de verdeling van de kosten, vroeg het gemeentebestuur van Temse onlangs de declassering van het monument aan. Het financiële plaatje van de restauratie zou een te zware impact hebben op de gemeentefinanciën.

Op 22 april 2021 verklaarde de Vlaamse minister van Onroerend Erfgoed in de Commissie voor Wonen en Onroerend Erfgoed dat hij de procedure tot opheffing van de bescherming zou opstarten, omdat hij de gemeenten meer autonomie wil geven in de dossiers van onroerend erfgoed. De minister maakt zich sterk dat het opheffen van een bescherming ertoe kan leiden dat er net meer toekomstmogelijkheden zullen zijn voor de kraan, omdat de juridische verplichtingen wegvallen.

Op 16 juni 2021 bracht de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed echter een ongunstig advies uit over de voorlopige opheffing van de bescherming als monument van de elektrische torenkraan in Temse. De commissie zag namelijk geen rechtsgeldige reden om over te gaan tot het opheffen van de bescherming in kwestie. De opheffing is voornamelijk het gevolg van een verzoek van het gemeentebestuur van Temse, dat de kosten voor beheer en onderhoud van het waardevolle erfgoed te hoog acht. In geen geval kan het volgens de commissie de bedoeling zijn dat het reguliere onderhoud en de nodige herstellingswerken lange tijd uitblijven tot duurdere restauratiewerken de vraag naar instandhouding opwerpen. Het aanvragen van een dergelijke argumentatie zou volgens de commissie aanzetten tot verwaarlozing van beschermde goederen overal in Vlaanderen, in de hoop om aan de bescherming ervan te ontkomen.

Ondanks dat negatieve advies ondertekende de minister op 29 september 2021 het besluit tot voorlopige gehele opheffing van het ministerieel besluit houdende de bescherming als monument van de torenkraan van de Boelwerf. Van 9 november tot en met 8 december 2021 wordt een openbaar onderzoek georganiseerd over de declassering van de unieke kraan. Op 15 november, tijdens het openbaar onderzoek, werd alvast aan de burgemeester een petitie overhandigd die werd ondertekend door 1850 sympathisanten, en waarin wordt gepleit voor het behoud van de klassering als beschermd monument. Na afloop van het openbaar onderzoek moet de minister een definitieve beslissing nemen over de eventuele declassering.

Als de minister instemt met de definitieve volledige declassering, zal de Boelwerfkraan zijn bescherming verliezen en kan het alle kanten uit met de toekomst van de kraan. Het teloorgaan van die kraan zou de laatste zichtbare en tastbare herinnering aan het verleden van de site uitwissen. Dat zou haaks staan op de doelstelling in het regeerakkoord om het maritiem erfgoed van Vlaanderen zorgvuldig te beheren.

De Boelwerfkraan heeft bovendien wel degelijk een betekenis voor heel Vlaanderen. De nauwe betrokkenheid van de Vlaamse Regering destijds, zowel in het verstrekken van scheepskredieten als in het effectief aandeelhouderschap in de werf de laatste jaren, toont aan dat het niet om een lokaal, maar om een Vlaams dossier gaat. Het is dan ook belangrijk dat de Boelwerfkraan gerestaureerd wordt met de steun van Vlaanderen en ingebed wordt in een breder verhaal waarbij recreatie, toerisme en erfgoedbeleving hand in hand gaan.

Kurt DE LOOR
Björn RZOSKA
Jos D'HAESE
Conner ROUSSEAU

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
 - 1° het Vlaamse regeerakkoord 2019-2024 (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 31/1) en de beleidsnota Onroerend Erfgoed van de minister van Financiën, Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 139/1), waarin aandacht wordt besteed aan de rijke maritieme geschiedenis van Vlaanderen;
 - 2° de vraag van het gemeentebestuur van Temse om een declasseringsprocedure op te starten waarmee de bescherming van de torenkraan van de Boelwerf als monument wordt opgeheven;
 - 3° het besluit van de Vlaamse minister van Onroerend Erfgoed van 29 september 2021 tot voorlopige gehele opheffing van de bescherming als monument van de torenkraan van de Boelwerf, en het openbaar onderzoek dat daarover wordt georganiseerd van 9 november tot en met 8 december 2021;
- overwegende dat:
 - 1° de Boelwerf een internationale rol heeft gespeeld in de scheepvaartindustrie en in die optiek een wezenlijk element is in het maritieme verleden van Vlaanderen;
 - 2° de Vlaamse Regering destijds zelf een belangrijke rol heeft gespeeld op de Boelwerf, zowel door het verstrekken van scheepskredieten als door het effectieve aandeelhouderschap in de werf de laatste jaren;
 - 3° op de Boelwerf zelf ook belangrijke sociale geschiedenis is geschreven, die het verdient om herinnerd te worden;
 - 4° de Boelwerfkraan de laatste overgebleven torenkraan van Hensen in België is zoals die sinds 1910 over de hele wereld werd verspreid;
 - 5° de Boelwerfkraan de laatste zichtbare en tastbare getuige van het rijke verleden van de site is, en een symbool vormt voor de eens zo machtige Vlaamse zeescheepsbouw;
 - 6° de Boelwerfkraan een cruciaal sluitstuk kan vormen in een verhaal waarin recreatie, toerisme en erfgoedbeleving hand in hand gaan;
- vraagt aan de Vlaamse Regering om:
 - 1° de bescherming als monument van de torenkraan van de Boelwerf te behouden;
 - 2° erover te waken dat de Boelwerfkraan bewaard kan blijven als het enige overblijvende, tastbare relict van het roemrijke verleden van de Vlaamse scheepsbouw;
 - 3° de gemeente Temse bij te staan in het behoud en de restauratie van de Boelwerfkraan;
 - 4° extra middelen ter beschikking te stellen voor het behoud en de restauratie van de kraan;
 - 5° de expertise van Erfgoed Vlaanderen ter beschikking te stellen aan de gemeente en erfgoedvereniging Op Stoapel voor het uitwerken van een ambitieus plan rond scheepsbouwerfgoed in het Scheldeland waarin ook toerisme en recreatie een plaats krijgen, zowel ingeval er alsnog wordt overgegaan tot de declassering van het monument als ingeval de bescherming wordt behouden.

Kurt DE LOOR
Björn RZOSKA
Jos D'HAESE
Conner ROUSSEAU